

Furcsaságok a nevelésben.

Írta: FRANK ANTAL dr.

Korunk legfőbb bálványának: az aranyborjúnak – csak egy méltó versenytársa akad; ez az okosság. Vájjon ki nem szeretne okos lenni? Vájjon ki nem akarná, hogy gyermeke okos legyen? Természetesen kivétel nélkül mindenki.

Mielőtt a gyermek beszélni tudna, nagyon sok család – különösen a nevelhetőség szempontjából – értelmi álomban lévőnek tekinti gyermekét, aki nem ért meg semmit sem, különösen azt nem érti meg, hogy miért szoltak rá, miért büntették meg. Ha pedig egyszer elkezd beszélni, akkor a szülők a másik végletbe csapnak át s nagyon okosnak tartják gyermekeiket. Valóság az, hogy a gyermek értelme beszélőképessége előtt is nagyobb fejlettséget mutat, mint azt általában hisszük; tehát megérti az esetleges büntetést is, azaz össze tudja kapcsolni a rossz cselekvést és az annak nyomában járó kellemetlen érzelmet. Viszont a beszélés korában nem olyan okos, mint ahogyan ezt nagyon sokan hiszik, vagy legalábbis nem abban nyilatkozik meg okossága, amit sok helyen annak tartanak. Napjainknak egyik betegségét látom abban, hogy a szülők szinte egyetemesen azt hitetik el magukkal és másokkal is, hogy gyermekük okos, sőt nagyon okos, esetleg egyenesen zseniális. A gyermek erkölcsi életének alakulását nem tartják ennyire fontosnak. Az erkölcsi élet tekintetében észlelhető fogyatkozásokat nem tartják túlságosan aggasztóknak. Akárhányszor azt mondja a szülő, hogy fia ilyen meg olyan gazember, aki ezt meg amazt csinálja, aki nem fél senkitől stb.; sőt az elmondás módjából az is látszik, hogy ezzel inkább dicsekedni akar (azaz gyermekének okosságára akar rámutatni), mint fogyatékoságot feltárni.

A szülők általában azt tekintik a legnagyobb sértésnek, ha valaki azt meri mondani gyermekükről, hogy értelmileg alacsony fokon áll. Erről sokat beszélhetnek a kisegítő iskolák és a gyengeelméjűek intézeteinek tanárai. A szülők még a gyengeelméjűek intézetében levő gyermekükről sem akarják elismeri, hogy értelmileg gyenge. Attól azonban nem riadnak vissza, hogy gyermekük lustaságát és esetleges másirányú fogyatékoságát elismerjék. Egyszer kisegítő iskolában voltam, ahol olyan gyermeket láttam, aki az értelmi gyengeség három faja közül (debilis, imbecilis, idióta) talán legjobban a leg-súlyosabb fokkal volt jellemezhető. Szülője azonban az értelmi fogyatékoságnak még a legenyhébb formáját sem ismerte el, hanem a gyermeket inkább az előkelő betegséggel: az ideges-séggel jellemezte.

Az emberek úgy látják, hogy az okosság általános gyógy-szer. Hát rajta – az okosság nyomában! Ha a gyermek a természettől nem kapott ebből elegendőt, gondoskodnak a szülők megfelelő neveléssel arról, hogy bővebben rendelkezzenek ezzel a csodaszerrel. Az alábbi konkrét esetek példát szolgáltatnak arra nézve, hogy a szülők hogyan adogatják be nagy kanállal (a balkezes nevelés kanálával) ezt az okosságot.

Egyes helyeken durválkodásban látják az értelmi erő megnyilatkozását. Máshol a kisgyermek kétértelmű vicceken mutatja be a nagy társaságnak rendkívüli szellemességét. A társaság természetesen nevetéssel honorálja a kiváló észt. Egyik tanítványom írja, hogy szülőföldjén az emberek minden semmiségért káromkodnak és nincsenek tekintettel arra, hogy gyermekük esetleg meghallja ezeket az érzelmi kitöréseket. Sőt úgy látszik, mintha örülnének annak, hogy a gyermekek utánozzák a nagyokat ebben a hangnemben; ha pedig vendég jön, akkor büszkén produkáltatják ezt az okosságot. De tévedne az, aki azt hinné, hogy csak a nép gyermekei részesülnek ilyen okos nevelésben. Intelligens családoknál is fordulnak elő olyan esetek, hogy ízetlen, kétértelmű tréfákat tanul-tatnak meg és ezzel mulattatják aztán vendégeiket. Kétértelmű viccek elmondása felnőtteknél sem mutat okosságra, a gyer-mekeknél pedig csak papagáj-jelenséget tár elénk. Ha tisztább,

nemesebb tónust akarunk a társadalmi érintkezésben meghonosítani, akkor az okosságnak ilyen kétértelmű tréfákban, viccekben, esetleg káromkodásokban való megnyilatkozásait a jövő nemzedék életéből el kell tüntetnünk. Még az ötletesség vagy sziporkázás sem mutat mindig rendkívüli értelmi képességekre. Rousseau maga mondja Vallomásaiban, hogy rögtön sohasem tudott valami értékeset mondani vagy alkotni; neki mindenhez idő kellett.

Alább néhány nevelési furcsaságot fogok elmondani.

Palika alig volt még nyolc éves, amikor már „elegánsan” tudott cigarettázni. A papának természetesen nagyon tetszett és mindenfelé dicsekedett az ő drága kis fiával. Bizonyára úgy gondolta, hogy okos csemetéje már ezzel egy bizonyos tulajdonosságban (szerintünk fogyatékoságban) hasonlít a felnőttekhez, holnap pedig már a többi jellemvonásban is férfiúvá lesz. Csak-hogy egyelőre egy piciny diszharmonikus jelenség megzavarta a teljes férfiúvá való rohamos fejlődést. Ugyanis egy alkalommal a szülők elmentek hazulról látogatóba. Palika a cseléddel maradt. Csakhamar szert tett gyufára, cigarettára s ezekkel kiment a kertbe a szénakazal árnyékába. Vígán szívta a cigarettákat, azok végeit pedig szertedobálta. Dicsőített nagy eszével nem tudta meggondolni azt, hogy ebből baj lehet. Nyugodtan ment be újból a házba. Kis idő múlva irtózatos lárma támadt, égett a kazal, égett az egész gazdasági udvar. ..

*

Egy anya beviszi egyetlen kisleányát a zárdába beírni. Az arra menő apáca barátságosan hozzáfordult a gyermekhez és megkérdezte, hogyan hívják. A kisleány szemöldökét összeráncolva, dacosan kivágta: „Nem mondom meg.” Ekkor a mellette álló édesanyja örömteljesen megcsókolta „kedves” gyermeke kezét. A leányka ebből ösztönszerűleg azt tanulja meg, hogy a homlok összeráncolásáért, a dacos beszédért, a felelet megtagadásáért – dicséret jár. S miután a gyermek dicséretre vágyódik, máskor és más körülmények között is (még szüleivel szemben is) fogja ezeket gyakorolni. S vájjon akkor is dicsérni fogja-e a mama leányának nagy eszét, ha majdan megszokás folytán az ő kérdéseire is így tesz?

Kis dunántúli falu jegyzőjének fia volt a mi kis Lacink. Azt mondják, eleven gyerek volt. Nos hát – mint életrevaló gyermeknek – egyik nap kedve kerekedett a harang kötelébe belecsimpaszkodni. Giling-galang, szólt szomorúan a nóta. Szavára, ami figyelmeztetés szokott lenni a veszélyre, férfiak és nők jöttek ki a házaikból. „Ejnye, Laci, már megint te rosszalkodsz!” – mondják az emberek. „Csak meg akartam ijeszteni magukat” – válaszolja a kedves okos. Otthon aztán dorgálás helyett örültek az édes gyermek huncutságának és nevetve újságolták felfedező képességét a jó barátoknak. Maga a hős pedig ezzel az okossággal bizonyára már lenézi a puszkapor felfedezőjét is.

Jó volna, ha valaki megmagyarázná az ilyen szülőknek „A farkas és a pásztor” című mesét. Vajjon ki lesz majdan felelős azért a kárért, amely abból származik, hogy az emberek máskor esetleg nem sietnek vagy csak elkésve mentiek tüzet oltani, mert úgy gondolják, hogy megint az okos Laci gyerek tréfálkozik? Vajjon mit szólnak a szülők ahhoz, ha majdan az édes Laci nemcsak másokat, hanem őket is bolondítja? Mit szólnak hozzá ahhoz, ha nem csak kisebb korában, hanem még nagyobb korában is ezt csinálja? De ha esetleg még ezt is okosságnak minősítik (lévén teljesen érzéketlenek saját gyermeküknek fogyatékoságaival szemben), vajjon mit szólnak ahhoz, ha a szomszéd gyermekei felültetik őket? Tapasztalatom szerint a legtöbb ember ilyenkor szörnyen bosszankodik. De hát akkor hol az igazság? Ha az én gyermekem másokkal rossz tréfát üz, megcsókolom okosságáért, ha pedig más gyermekei ugyanazt csinálják velem, akkor bosszankodom?

B.-család két és fél éves fiacskájának rendkívül erős az akarat. Ha valamit nem kap meg mindjárt az apjától, akkor a kezét az apjára emeli és állítólagos kedvességgel így szólal meg: „Apa, nekem kell, mondom!” Vajjon gondol-e az ilyen apa arra, hogy valamikor nem kedvességgel, hanem esetleg dühösen emeli kezét szüleire? Ha pedig ugyanettől a gyermektől kérnek

valamit, vagy pedig előzékenyen figyelmeztetik, intik valamire, akkor mindig csak az a válasz: „Nem!” A szülők el vannak ragadtatva gyermekük erős akaratától (természetesen nem látják, hogy ez csak romboló akaratosság), kedvességétől, amellyel azokat a fentebbi szavakat mondja; valamint gyönyörködnek a tagadás szellemének ilyen miniatűr kiadásában. Örömük természetes következménye volt, hogy gyermeküket okosságáért ismételten össze-vissza csókolgatták. Vájjon mit szólnak a szülők ahhoz, ha majdan mondják gyermeküknek: tanuld meg a leckét! vagy: tedd meg ezt, azt – s feleletül ezt kapják: „Nem!” A gyermek önkéntelenül is általánosít. Ha azt tapasztalja, hogy egyes esetekben gyümölcsöző volt a tagadás, tagadni fog más körülmények között is. S ekkor a szülő esetleg csodálkozik ezen és mondja: Nem értem, hogy ez a gyermekem minden parancsomra és kérésemre tagadással felel. Nem tudom, kinek a vére szorult belé? Pedig lényegileg úgy áll a dolog, hogy a szülő helytelen eljárásával maga oltotta gyermekébe a tagadás szérumát, maga formálta gyermekét a tagadásnak megfelelően, maga oka annak, hogy gyermeke esetleg luciferi magatartást tanúsít.

A polgárista kisleány egymásután hozza haza az intőcédulákat. Otthon leste az alkalmat, hogy atyjával mikor írassa azokat alá. Közvetlenül vacsora előtt, amikor az apánál nem volt szemüveg, hirtelen elébe tette az intőt és a bemártott tollat, hogy írja alá ezt a „papiroost”. Az apa szó nélkül aláírta. Ez az eset néhányszor megismétlődött. Lett is megfelelő eredménye. A félévben – a német nyelvet kivéve – megbukott az összes tantárgyából. Most eszmélt aztán rá az apa arra, hogy mit irogattatott alá mindig oly sietve a leánya. Az apa megbízásából az anya a kislányt térdelni küldte a sarokba. A leány pedig kihúzott az ágyból egy kis párnát s arra térdelt. Ezen aztán – mint nem közönséges okosságon – a szülők nagyon jól nevettek. Természetesen ezzel vége is volt a látszólagos büntetés hatásának. Sőt, úgy gondolom, hogy a szülők nevetését megtoldotta egy lépéssel az az okosság és ügyesség, amellyel leányuknak sikerült az apával az intőket úgy aláírni, hogy az nem is tudta, miről van szó. Mi lesz ennek

az eljárásnak a következménye? A kisleány eddig az esti órákban és bizonyára kissé szepegeve irattá alá az intőket. Most már sokkal bátrabb lesz az ilyenirányú hőstettek keresztülvitelében. Legközelebb talán már azzal fogja szüleit meglepni, sőt bizonyára meg is nevetetni, hogy nem vették észre az ő iskolakerülését. Okosságával ugyanis mindent úgy tudott elrendezni, hogy a szülők ezt maguktól nem is vették észre. Ha ezt a gondolatmenetet egész végig kísérik, még az is gondolhatjuk, hogy a leánya meg akarván szüleit nevetetni, kutat ilyenirányú hőstettek után.

Befejezésül a sok közül még egy esetet mondok el.

P. család két és fél éves fia azt mondja a béresnek: „Martin, ich gyilolo” (t. i. szeretne lovagolni). Martin pedig nem vitte el magával. Amikor Martin visszatért, a gyermek dühösen lehordta: „Martin, du Schwein, Kuh, polont (bolond), ich nit gyilolo”. A szülőknek annyira tetszett a fiú bátor fellépése és felemás szidása, hogy hosszasan kacagtak rajta. Mit szólnak majdan a szülők akkor, amikor fiacskájuk egyszer őket fogja majd lehordani olyan esetben, ha kívánságát nem teljesítették. Az a gyermek, aki a bérest lehordja, később a szülőket sem fogja kímélni. A gyermek lelkében ugyanis öntudatlanul az megy végbe, hogy valami jót cselekedett akkor, amidőn a szülei úgy kacagtak. Ez a kacagás nagyszerű szórakozást jelent a gyermek részére, ennek következtében máskor is törekszik magának ezt megszerezni. Ebben a törekvésben azután dühösen nekiront bárkinek, esetleg még a szülőknek is.